

- іноземних студентів медичних спеціальностей вищих навчальних закладів: лінгводидактична модель. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2014. № 10. С. 136–143.
5. Кушніров М.О. Сучасні підходи до навчання іноземної мови: орієнтація на цінності особистісного розвитку й гуманізму. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 8 (42). С. 348–356.
 6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич та ін.; С. Ю. Ніколаєва (ред.). Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
 7. Крицька Г. А., Крицький І. О., Загричук Г. Я., Крицький Т. І. Перспективи та труднощі ефективного використання інноваційних технологій для забезпечення професійної підготовки студентів-медиків при вивченні клінічних дисциплін. Медична освіта. 2017. № 2 (74). С. 33–36.
 8. Крицький І. О., Гощинський П. В., Крицький Т. І., Горішній І. М., Мочульська О. М., Крицька Г. А. Формування професійної компетентності майбутнього лікаря на прикладі студентів медичного факультету ТДМУ. Медична освіта. 2018. № 3. С. 44–47.
 9. Попова О. В. Модель навчання майбутніх перекладачів декодування інтонації гендерномаркованого англійського мовлення / О. В. Попова // Наука і освіта. – 2010. – № 7 / LXXXIV. – С. 210–214.
 10. Рагіна Ж. М. Підготовка майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування: дис. ... канд. пед. наук. Запоріжжя, 2017. 298 с.
 11. Фіцула М. М. Педагогіка. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008.

УДК 378.6:61.016:811.111'243:

Кохан Р.А.

**Львівський національний університет імені Івана Франка
ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ
ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА:**

МІЖОСОБИСТІСНИЙ КОНТАКТ КРІЗЬ «ВІКНО ДЖОХАРІ»

Фахова підготовка студентів у закладі вищої освіти поряд зі спеціальними вузькопрофільними дисциплінами передбачає вивчення іноземної мови (іноземних мов). Запити стейкхолдерів та цільно насичений ринок праці висувають перед майбутніми фахівцями жорсткі вимоги, відповідність яким сьогодні видається імперативною передумовою професійного становлення і діяльності. Міжнародна фахова та особиста мобільність також форматує навчальний процес, основним маркером якого є практична цінність здобутої освіти. Важливість іншомовної компетентності майбутніх спеціалістів полягає у специфічному синтезі знань, умінь та навиків, а також особистісно зорієнтованому комунікативному досвіді, набутому шляхом вивчення іноземної мови. Особистісна складова процесу засвоєння знань становить центр навчального процесу: студент, будучи суб'єктом діяльності, спрямованої на формування іншомовної компетентності, моделює освітній простір, максимально індивідуалізуючи його. У статті проаналізовано специфіку (само)сприйняття навчальної особистості студента крізь призму психологічної моделі «Вікно ДжоХарі».

Ключові слова: *іншомовна компетентність, фахова особистість, «Вікно ДжоХарі», індивідуалізація, (само)сприйняття.*

Professional training of students at a higher education institution, along with

special narrow disciplines, involves the study of a foreign language (foreign languages). The demands of stakeholders and the densely saturated labor market set strict requirements for future professionals, compliance to which today seems to be an imperative prerequisite for professional development and activity. International professional and personal mobility also shapes the learning process, whose main marker is the practical value of education. The importance of foreign language competence of future specialists lies in the specific synthesis of knowledge, skills and abilities, as well as personality-oriented communicative experience gained through learning a foreign language. The personal component of the process of knowledge acquisition is the center of the educational process: the student as the subject of activities, aimed at the formation of foreign language competence, models the educational space, maximally individualizing it. The article analyzes the specifics of (self)perception of the student's educational personality through the prism of the psychological model "JoHari Window".

Key words: *foreign language competence, professional personality, "JoHari Window", individualization, (self)perception.*

Професiональна подготовка студентiв в заведеннiи вищого образования наравне со спеiціальними узкопрофiльними дисциплiнами передбачує вивчення иноземного мови (иноземних мов). Умови стейкхолдерiв и густо насичений ринок працi вивчають перед будучими професiоналами жорсткiе вимоги, вiдповiднiстю до яких сьогоднi є императивною передумовою професiонального становлення и дiяльностi. Мiжнародна професiональна и особиста мобiльностi також форматує навчальний процес, основним маркером якого є практична цiнностi отриманого образования. Важностi иномовної компетентностi будучих спеiциалiстiв состоиць в спеiфiчному синтезi знань, умiнь и навчальних, а також особистiсно орієнтованому комунікативному досвiдi, отриманому в процесi вивчення иноземного мови. Особиста складова оволодiння знаннями состоиць центром образовального процесу: студент, будучи суб'єктом дiяльностi, направленої на формування иномовної компетентностi, моделює образовальне простор, максимально індивідуалізує його. В статтi проаналізовано спеiфика (само)вiсприяття образовального особистостi студента в призми психологiчної моделi «Окно ДжоХарі».

Ключевые слова: *иномовна компетентностi, професiональна особистостi, «Окно ДжоХарі», індивідуалізація, (само)вiсприяття.*

Сучасні реалії, марковані стрімким цивілізаційним поступом, стають буттєвою матрицею для всіх напрямків життєдiяльностi людини. Особистiсть, сьогоденним завданням якої є «вiдповiднiсть» задекларованим критеріям ринку працi і вимогам стейкхолдерiв, а також перманентна готовнiсть конкурувати й прагнути кращостi, задає координати та визначає зміст сучасної освіти як активний її спiвтворець. Иноземна мова є одним із визначальних сегментiв фахової пiдготовки студента, а тому абсорбує у своїй методикi найновiшi пiдходи й методи задля вiдповiдностi кваліфікаційним критеріям мiжнародного стандарту. О. Тарнапольський чітко диференціює поняття «методу» й «пiдходу», вважаючи друге бiльш охопним та містким терміном, що включає, зокрема, і методи навчання. Тривалий процес еволюції та трансформації методiв викладання иноземної мови впродовж тривалого часу центрують фокус дослiдницького інтересу вiтчизняних та иноземних науковцiв (Б. Беляев, Г. Ведель, А. Виселко, О. Громова, Ю. Дегтярьова,

М. Демьяненко, Г. Китайгородская, С. Кожушко, З. Корнева, К. Лазаренко, С. Мельник, Е. Пассов, Т. Серова, В. Скалкин, О. Тарнопольский, M. Berry, A. Burkert, P. Brett, D. M. Brinton, C. J. Brumfit, J. L. Egbert, R. Ellis, G. Filcher, S. S. Fotos, D. Graddol, J. Harmer, R. K. Johnson, D. H. Jonassen, B. V. Kachru, R. Kern, S. D. Krashen, K. Lackman, G. Motteram, S. Mumford, M. A. Snow, M. Swain, M. B. Wesche та ін). Наукові розвідки зосереджені на окремих засадничих питаннях психології та методики викладання іноземної мови на матеріалі різних мов, специфіці формування іншомовної компетентності майбутніх фахівців різних галузей, особливостях використання методів рецептивного та репродуктивного оволодіння іноземною мовою, застосуванні різноманітних технологій та нетрадиційних механізмів у процесі вивчення мови (як-от, наприклад, технологія занурення), особливостях практичного імплементації комунікативного методу у процесі формування іншомовної мовленнєвої компетентності, лінгво-дидактичних аспектах професійно зорієнтованого вивчення іноземної мови, питаннях «мовної алхімії» (функціях та моделях іншомовної компетенції) тощо.

Важливим сегментом іношомовної фахової підготовки студентів є особистісний чинник суб'єктів освітнього процесу. Взаємозумовленість навчальної мотивації та високої ефективності циклічно обрамлюють навчальний процес. Навчальна мотивація є якісною ознакою особистості студента, і тому безпосередньо впливає, зокрема, і на кількісний показник опанування / засвоєння навчального матеріалу. Ментальна специфіка індивідуальності студента полягає у поєднанні свідомого й підсвідомого в процесі зближення з іншими та подальшій диференціації стосовно них, а процес опанування іноземної мови демонструє високий рівень успішності саме в комунікативному середовищі, що передбачає більшу кількість суб'єктів. Відтак, формування навчальних стратегій та відпрацювання методичних підходів, зокрема, з метою підвищення навчальної мотивації студентів, безумовно повинне враховувати всю сукупність індивідуальних якостей особистості.

О. Тарнопольський [4] пропонує у цьому контексті серед інших емоційно-когнітивних характеристик розглядати й індивідність студента як «комплекс його природних якостей» [4, с. 39], що безпосередньо визначають якісний показник засвоєння та опрацювання навчального матеріалу (з огляду на властивий студенту темп мисленнєвої діяльності та індивідуально прийнятний механізм опрацювання нової інформації), а також його домінуючу репрезентаційну систему, що впливає на спосіб подачі навчального матеріалу для подальшого вивчення.

Специфіка вивчення іноземної мови полягає у синтезі особистісної та соціальної природи студента. Ефективне оволодіння іношомовною компетентністю безпосередньо пов'язане із його соціальною діяльністю, що оприявнюється, зокрема, в комунікації, активній залученості під час навчального заняття тощо. Оскільки курс вивчення іноземної мови є практичним і передбачає роботу в мовних групах (що кількісно не є тотожними академічним групам), поточні та підсумкові навчальні результати стають індикатором міжособистісних зв'язків та ефективно (чи не надто ефективно) організованого конкретного освітнього середовища.

Питання самосвідомості та самоусвідомлення студента стає особливо актуальним у парадигмі формування іншомовної компетентності майбутнього фахівця. У контексті обраної проблематики вважаємо за доцільне звернутися до

психологічної моделі міжособистісних взаємин, яку запропонували американські психологи Джозеф Лафт і Харрі Інгам у 1950-х рр. – модель, поширену в науковому дискурсі під назвою «вікно ДжоХарі» [7]. Я. Невідома стверджує, що ця ментальна модель покликана сприяти ефективності «тренінгу самосприйняття в міжособистісних стосунках» [2, с. 145].

Соціальна складова особистості студента полягає у парадигмі уявлень себе-серед-інших та інших-про-себе. Самооцінка, мотивація, якість і результат оволодіння іноземною мовою перебувають у безперервному взаємозв'язку: усвідомлення себе активним співтворцем навчального процесу, успішним колегою в уявленні однокласників та утвердження власної самоцінності продукує потужну навчальну мотивацію, що впливає на інтенсивність засвоєння та опрацювання нового матеріалу, набування комунікативних навиків тощо, що, своєю чергою, знаходить відображення у соціальній особистості студента. Практика індивідуальної індивідуалізації [4] як особливого виду організації навчального процесу, центрованого довкола особистості студента, завданням якої є врахування здібностей суб'єкта навчальної діяльності до оволодіння іноземною компетентністю, передбачає максимально звужене дослідження характеристик окремого студента з метою раціонального практичного планування навчального середовища для конкретної групи студентів. Однозначно важливим чинником, що визначає стратегію викладацької діяльності з конкретною аудиторією, є спеціалізація майбутніх фахівців: ментальні відмінності студентів-економістів, студентів-біологів та студентів-філологів оприявнюються вже на перших заняттях, і викладач обирає найбільш доцільну (з огляду на свій досвід та методичні рекомендації) модель подачі нового граматичного та лексичного матеріалу. Логічне й тематичне структурування навчального курсу може зазнавати несприятливих змін, зважаючи на суб'єктивні прийоми та стратегії опанування знань студентами.

Розробка навчально-методичної системи в межах курсу вивчення іноземної мови, а також практична реалізація навчального процесу передбачають щільне «конфронтування» із особистісними якостями студента, відтак, застосування «вікна ДжоХарі» видається цінним підходом у процесі викладацької діяльності та міжособистісного спілкування студентів. Запропонована американськими психологами техніка свідчить, що свідомість кожної людини складається із чотирьох елементів, за означенням розробників теорії – «квадрантів» (табл.1). Кожен із квадрантів містить якості людини, відомі чи невідомі їй та оточуючим. Отож, розрізняють чотири зони (само)усвідомлення особистості:

- відкрита зона – відповідає за якості, що є очевидними як для самої людини, так і для оточуючих. Йдеться про видиму «картину» особистості, яка демонструє її для інших – це ті риси характеру, темпераменту, поведінки, які ми охоче презентуємо. При вивченні курсу іноземної мови комунікативна діяльність студентів відіграє важливу роль: діалоги, дискусії на певну тему, дебати стосовно суперечливих питань тощо покликані не лише розвинути мовні навички студентів, але й утвердити їхні іноземні компетентності. У студентському колективі, що працює у сталому складі певний час, за кожним із студентів закріплюється певна соціальна роль («лідер», «байдужий»), що спрямовує вивчення навчального курсу в конкретній групі.
- прихована зона – передбачає ознаки «Я», котрі є невідомими для інших учасників колективу, але які сама людина виразно усвідомлює. Риси «прихованої

зони» можуть бути результатом зумисної діяльності людини. До прикладу, студент має попередні знання, що могли б стати базою для вивчення нової граматичної теми (як-от, в межах курсу «Німецької мови» опанування давноминулого часу Plusquamperfekt передбачає попереднє вивчення часів Präsens, Präteritum, Perfekt), однак, зважаючи на те, що колеги не зголошують наявності в них необхідної бази для вивчення нової теми, також не виявляє власних знань. Таким чином, йдеться про усвідомлене приховування певних ознак власної (індивідної, навчальної, соціальної) особистості.

- сліпа зона – містить характеристики, видимі іншим, але не самій особі. Тут, вочевидь, варто згадати про переваги і недоліки конкретного студента, неусвідомлювані ним, однак зрозумілі іншим студентам. Усвідомлення людиною наявності у власному сприйнятті сліпої зони є складним ментальним завданням, вирішення якого нерідко потребує залученості зацікавлених у цьому процесі (колеґ-студентів, викладачів, батьків тощо).

- невідома зона – охоплює риси, невідомі ні самій людині, ані тим, хто її оточує. Насамперед, ідеться про невідомий з різних причин потенціал людини – практичні ситуації, що трапляються вперше й основою вирішення яких є вроджені та набуті риси особистості. Соціальна заангажованість студента, активність у змодельованих ситуаціях є перевіркою наявності та питомої ваги невідомої зони у структурі свідомості та самоусвідомлення студента.

Слід одразу ж зазначити, що площа цих квадрантів неоднакова: домінування одної чи декількох з них визначає тип та якість самоусвідомлення особистості. Комунікування, зокрема, соціальне і навчальне, залежить від структури «Вікна ДжоХарі»: значне переважання відкритої зони у свідомості студентів здатне суттєво скоригувати навчальну когнітивну діяльність та якісно вплинути на результат опанування іншомовної компетентності, підвалинами якої є суб'єктний міжособистісний контакт.

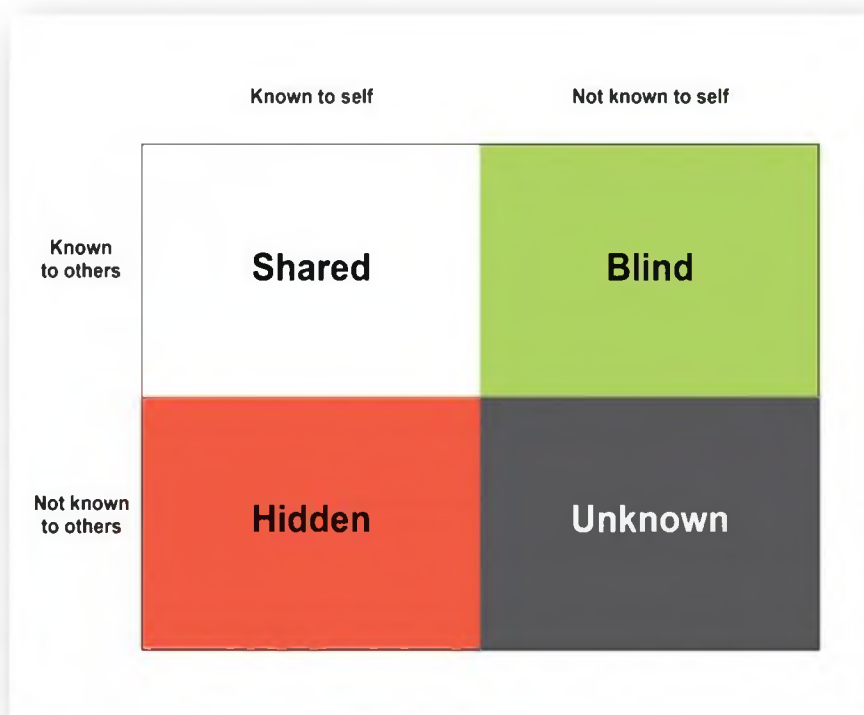

Табл. 1. «Вікно ДжоХарі» [5]

Зауважимо, що «Вікно ДжоХарі» не є незмінно «наповненим» у кількісному сенсі: по-перше, у кожному новому соціальному угрупованні, де опиняється людина, ментальна модель (само)сприйняття змінюється залежно від характеру міжособистісних взаємин, учасником яких є конкретна особистість. Тобто, «Вікно ДжоХарі» студента на заняттях в академічній групі може істотно відрізнитися від розподілу його квадрантів на заняттях в мовній групі. Більше того, в складі тієї ж самої групи, в якій студент вчиться протягом декількох років, «наповненість» його «Вікна ДжоХарі» може різнитися – залежно від якісних показників та навчального результату студента в контексті конкретної навчальної дисципліни. По-друге, в межах тієї ж самої соціальної структури «Вікно ДжоХарі» того ж самого студента може видозмінюватися залежно від зміни його (не)усвідомленої ним / іншими ролі в межах сталого колективу. Прикладом може слугувати співвідношення між відкритою та прихованою зонами, що є індикатором успішності організованого освітнього простору в конкретному випадку: особистісні риси студента, що входять у приховану зону, стають елементом відкритої зони у випадку усвідомленості максимально толерантного стосовно конкретної особистості середовища.

Таким чином, з огляду на навчальну специфіку людської індивідуальності як сукупності індивідних, особистісних та суб'єктних властивостей, тобто її фізично-психологічних якостей, соціально-суспільних ознак та притаманних їй рис як суб'єкту діяльності, можемо стверджувати, що різновекторність та системність впливу особистісного чинника на навчальний процес стимулює до перманентного пошуку стратегічних механізмів для створення максимально комфортного, а, відтак, ефективного освітнього простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гордієнко. І. В. Фактори індивідуалізації процесу навчання у ВНЗ. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/14500/87-88.pdf?sequence=1> (дата звернення: 17.10.2020).
2. Невідома Я. Г. Комунікативна компетентність як засіб соціальної адаптації студентів [Електронний ресурс]. URL: http://www.socd.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/aktprob14_145.pdf. (дата звернення: 17.10.2020).
3. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / НАПН України, Ін-т педагогічної освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.
4. ТАРНОПОЛЬСЬКИЙ О.Б. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ЇХ АСПЕКТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ: ПІДРУЧНИК. – ДНІПРО: УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ, 2019. – 256 С.
5. ТЕХНІКА «ВІКНО ДЖОХАРІ», ЩОБ ПІЗНАТИ СЕБЕ. URL: [HTTPS://WWW.WELLDONE.ORG.UA/ТЕХНІКА-ВИКНО-DZHONARI-SHNOB-PIZNATI-SEBE/](https://www.welldone.org.ua/техніка-вікно-дзюхарі-шнов-пізнати-себе/) (ДАТА ЗВЕРНЕННЯ: 17.10.2020).
6. Brown, J. K. (2008). Student-centered instruction: Involving students in their own education. *Music Educators Journal*, 94(5), pp. 30-35.
7. Esterle, L., Brown, J. N. A. The Competence Awareness Window: Knowing what I can and cannot do. *2020 IEEE International Conference on Autonomic Computing and Self-Organizing Systems Companion (ACSOS-C)*, Washington, DC, USA, 2020, pp. 62-63, doi: 10.1109/ACSOS-C51401.2020.00031.